HANDELSORDNINGER FOR UDVIKLINGSLANDE

Dette faktablad forklarer, hvordan EU's udviklingspolitik lægger vægt på handel og fokuserer på landene med de største behov via ordninger baseret på Verdenshandelsorganisationens regler. Det redegør for det generelle toldpræferencesystem, en handelsordning der giver udviklingslande begunstiget adgang til EU's marked gennem nedsatte toldsatser. Det skitserer også, hvordan økonomiske partnerskabsaftaler sikrer lande i Afrika, Caribien og Stillehavet begunstigede handelsbetingelser.

RETSGRUNDLAG

Traktaten om Den Europæiske Unions funktionsmåde (TEUF):

— Artikel 3 omhandler den fælles handelspolitik, som er EU's eksklusive kompetenceområde.

— Artikel 207 fastsætter, at Europa-Parlamentet og Rådet for Den Europæiske Union som Unionens lovgivende magt vedtager love om gennemførelsen af den fælles handelspolitik ved den almindelige lovgivningsprocedure, hvorved Parlamentet og Rådet lovgiver i fællesskab og på lige fod.

— Artikel 218 fastsætter, at det kræver Parlamentets godkendelse for, at EU kan indgå internationale aftaler, herunder økonomiske partnerskabsaftaler, og at Parlamentet skal underrets straks og fuldt ud i alle faser af proceduren.

EU'S HANDEL OG UDVIKLING

Kommissionens meddelelse fra 2012, "Handel, vækst og udvikling: En skræddersyet handels- og investeringspolitik for de lande, der har størst behov", markerede en væsentlig ændring af EU's handels- og udviklingstilgang. Meddelelsen satte ganske vist fortsat handel i centrum for udviklingsstrategierne, men lagde nu vægten på den voksende nødvendighed af at skelne mellem de forskellige udviklingslande for at fokusere på dem med de største behov i et forsøg på at øge synergien mellem handels- og udviklingspolitikkerne.

På det multilaterale plan støtter EU den udviklingsdagsorden, som blev lanceret af Verdenshandelsorganisationen (WTO) i Doha i 2001. I oktober 2015 ratificerede EU den aftale om handelslettelser, som blev indgået på WTO's 9. ministerkonference på Bali, og som er særlig vigtig for udviklingslande og indlandsstater. På WTO's 13. ministerkonference i Abu Dhabi i 2024 blev der truffet en beslutning om at gøre det lettere for lande at avancere fra deres status som "mindst udviklet land" og sikre en gnidningsløs overgang.

EU's strategi for Aid for Trade, der blev vedtaget i 2007 og senest revideret i 2017, er i overensstemmelse med FN's 2030-dagsorden for bæredygtig udvikling, den europæiske konsensus om udvikling og EU's globale strategi. EU's statusrapport om Aid for Trade (bistand til handel) 2023 bekræfter, at EU og dets medlemsstater er verdens førende leverandører af bistand til handel, idet man havde bidraget med

23 mia. EUR i 2020, hvorefter bistanden nåede niveauet før pandemien med ca. 18,5 mia. EUR. Dette udgør 42 % af alle Aid for Trade-midler fra bilaterale og multilaterale kilder og vidner om en betydelig vækst i forhold til bidraget tilbage i 2028, der da var på 33 %. Omkring 140 lande og territorier er berettigede til officiel udviklingsbistand.

DET GENERELLE TOLDPRÆFERENCESYSTEM

Formålet med det generelle toldpræferencesystem (også: arrangementet med generelle toldpræferencer, GSP) er at lette udviklingslandes og -territoriers adgang til EU's marked gennem nedsat told på deres varer.

Oprindeligt udstedte EU ensidige toldpræferencer for at skabe en ekstra eksportindtægt for udviklingslande, som kunne blive geninvesteret i deres egen bæredygtige udvikling. I forbindelse med GSP-reformen i 2012 blev systemet i højere grad målrettet lande med størst behov, dvs. de mindst udviklede lande, samtidig med at ordningens tre komponenter blev bevaret, henholdsvis: det almindelige GSP, GSP + og initiativet Alt undtagen våben.

GSP-ordningen skulle oprindeligt udløbe i december 2023, men er blevet forlænget indtil december 2027. Den 28. april 2026 godkendte Parlamentet de reviderede regler, der skal finde anvendelse fra 2027. Den nye GSP-forordning skal fremme bæredygtig økonomisk, social og miljømæssig udvikling i de begunstigede lande, herunder god regeringsførelse og respekt for menneskerettighederne, med det hovedformål at udrydde fattigdom

A. Det almindelige GSP-ordning

Dette er en selvregulerende handelsordning, gennem hvilken EU tilbyder visse udenlandske varer ikke-gensidig præferenceadgang til EU-markedet i form af nedsatte toldsatser eller toldfritagelse.

Kriterierne for at kunne komme i betragtning til den almindelige GSP, som giver toldnedsættelse for omtrent 66 % af alle toldpositioner, blev strammet, således at kun de mest sårbare lande med lave indkomster eller lave mellemindkomster medtages. Som følge heraf blev gruppen af begunstigede lande reduceret betydeligt fra 176 til 23 i perioden 2016-2017, og lande, som Verdensbanken klassificerer som højindkomstlande eller mellemindkomstlande i den øverste halvdel, blev udelukket af ordningen. Elleve lande er fra 2025 omfattet af GSP-ordningen. Alle lande, der undertegner og ratificeret en frihandelsaftale med EU udtræder automatisk af præferenceordningen, uanset hvilket udviklingsniveau de befinder sig på.

B. GSP+

Dette er en specifik incitamentsordning, som tilbyder afskaffelse af told til sårbare lande, der har ratificeret og gennemført internationale konventioner, som vedrører menneskerettigheder og arbejdstagerrettigheder, miljø og god regeringsførelse. Den fastsætter nultold på ca. 66 % af alle toldpositioner, der er udpeget under den almindelige GSP-ordning. Ordningen gælder for udviklingslande, der anses for at være sårbare, og den er gjort betinget af, at landene ratificerer og gennemfører 27 internationale konventioner vedrørende bæredygtig udvikling, herunder konventioner om grundlæggende menneskerettigheder, konventioner om arbejdstagerrettigheder, visse miljøbeskyttelseskonventioner og konventioner

vedrørende bekæmpelse af ulovlig fremstilling af og handel med narkotika. Hvis disse krav ikke overholdes, fører det til suspension af toldindrømmelsen. Der er otte lande på listen over begunstigede lande.

C. Initiativet Alt undtagen våben (EBA)

Dette initiativ giver told- og kvotefri adgang i en ubegrænset periode for alle produkter med undtagelse af våben og ammunition, der importeres fra mindst udviklede lande. EBA-initiativet omfatter fra og med 2025 i alt 46 lande, heraf 33 i Afrika, 9 i Asien, 3 i Stillehavet og 1 i Caribien (Haiti). Flere EBA-begunstigede lande forventes at udtræde af kategorien af mindst udviklede lande i de kommende år.

ØKONOMISKE PARTNERSKABSAFTALER

En økonomisk partnerskabsaftale (ØPA) er en handels- og udviklingsaftale mellem EU og regionerne i Afrika, Caribien og Stillehavet. Disse partnerskabsaftaler blev det primære instrument til fremme af en sådan handel under Cotonouaftalen fra 2000. I 2023 fastslog EU, dets medlemsstater og 77 medlemmer af Organisationen af Stater i Afrika, Caribien og Stillehavet betydningen af de økonomiske partnerskabsaftaler og af at sikre partnerskabets kontinuitet gennem Samoaaftalen, som har fundet midlertidig anvendelse siden den 1. januar 2024. Disse partnerskabsaftaler er selvstændige, udviklingsorienterede handelsaftaler, der bygger på essentielle elementer i Samoaaftalen. De er udformet med henblik på at være forenelige med WTO og erstatter gradvist EU's ensidige præferencehandelsordning, det generelle toldpræferencesystem. Der eksisterer 8 økonomiske partnerskabsaftaler, som dækker 33 lande. En forordning fra 2016 fastlægger EU's markedsadgangsordninger for produkter fra lande i Afrika, Caribien og Stillehavet.

A. ØPA med caribiske lande

Partnerskabsaftalen med Det Caribiske Forum af AVS-stater (Cariforum), der blev undertegnet i 2008 og godkendt af Parlamentet den 25. marts 2009, er den første regionale ØPA. Den omfatter 14 caribiske stater. Aftalen er p.t. midlertidigt i kraft, de fælles ØPA-institutioner er mødtes regelmæssigt siden 2010 og aftalen revideres hvert femte år. Den første ændring gennemførtes i 2015. Der blev foretaget uafhængige efterfølgende evalueringer af gennemførelsen og virkningen af aftalen i 2014 og 2021. Forhandlingerne om en aftale om beskyttelse af særlige geografiske betegnelser pågår. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med de caribiske lande.

B. ØPA'er med afrikanske lande

Forhandlingerne mellem EU og 16 vestafrikanske lande, Det Økonomiske Fællesskab af Vestafrikanske Stater (ECOWAS) og Den Vestafrikanske Økonomiske og Monetære Union om en regional ØPA blev afsluttet i februar 2014. Alle EU's medlemsstater samt 15 vestafrikanske lande, med undtagelse af Nigeria, har undertegnet partnerskabsaftalen. For at aftalen kan anvendes midlertidigt, skal alle vestafrikanske lande undertegne og mindst to tredjedele ratificere aftalen.

Elfenbenskysten og Ghana har undertegnet bilaterale "midlertidige" økonomiske partnerskabsaftaler, henholdsvis den 26. november 2008 og den 28. juli 2016. Parlamentet godkendte aftalerne den 1. december 2016 og begge aftaler har

siden fundet midlertidig anvendelse. Ghana og EU godkendte det tilbud om fuld markedsadgang og den tidsplan, som Ghana havde foreslået. Ghana begyndte at liberalisere sit marked for EU-produkter i 2020, og processen forventes afsluttet i 2029. I januar 2024 liberaliserede Elfenbenskysten yderligere toldsatserne og intensiverede bestræbelserne på at udvikle og diversificere sin bilaterale handel med EU, og de sidste to ud af fem faser af toldliberaliseringen er planlagt til 2026 og 2029. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med Vestafrika.

C. ØPA med centralafrikanske lande

Cameroun er det eneste land i Centralafrika, der har undertegnet en foreløbig økonomisk partnerskabsaftale med EU. Aftalen trådte midlertidigt i kraft den 4. august 2014 efter Parlamentets godkendelse i juni 2013.

Der finder regelmæssige udvekslinger sted mellem de centralafrikanske regionale organisationer og EU vedrørende andre centralafrikanske landes tiltrædelse, men der er endnu ikke undertegnet nogen regional partnerskabsaftale. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med Centralafrika.

D. ØPA med landene i det østlige og sydlige Afrika

Regionen det østlige og sydlige Afrika omfatter øerne i Det Indiske Ocean (Comorerne, Madagaskar, Mauritius og Seychellerne), landene ved Afrikas Horn (Djibouti, Etiopien, Eritrea og Sudan) samt visse lande i det sydlige Afrika (Malawi, Zambia og Zimbabwe).

Madagaskar, Mauritius, Seychellerne og Zimbabwe undertegnede en partnerskabsaftale i 2009, der har været midlertidigt i kraft siden den 14. maj 2012. Parlamentet godkendte aftalen den 17. januar 2013. Aftalen er åben for andre lande i regionen. Comorerne undertegnede den i juli 2017 og begyndte anvendelse fra den 7. februar 2019. Der pågår forhandlinger om at udvide aftalens anvendelsesområde, herunder til alle handelsrelaterede spørgsmål såsom forbindelsen mellem handel og bæredygtig udvikling, og at oprette rådgivende organer for civilsamfundet og parlamenterne. Den 15. forhandlingsrunde fandt sted i Bruxelles i marts 2025. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med det østlige og sydlige Afrika.

E. ØPA med Det Østafrikanske Fællesskab

Det Østafrikanske Fællesskab (ØAF) omfatter Burundi, Kenya, Rwanda, Tanzania, Uganda og siden 2016 Sydsudan. Den 16. oktober 2014 mundede forhandlinger ud i en aftale om at indgå en regionalt dækkende økonomisk partnerskabsaftale. Den 1. september 2016 undertegnede Kenya og Rwanda aftalen sammen med EU-medlemsstaterne og EU. Aftalen er imidlertid ikke blevet taget midlertidigt i anvendelse, da ikke alle ØAF-medlemmer har undertegnet den som krævet herfor.

I februar 2021 blev det på det ordinære ØAF-topmøde for stats- og regeringschefer besluttet at give de enkelte ØAF-lande mulighed for at gå videre med den bilaterale gennemførelse af EU-ØAF-partnerskabsaftalen i henhold til princippet om "variabel geometri". Kenya fortsatte forhandlingerne med EU med henblik på at tilpasse aftalen mellem EU og ØAF til individuel gennemførelse. Den EU-kenyanske aftale trådte i kraft den 1. juli 2024, efter Parlamentets godkendelse af 29. februar 2024. Det første møde i det EU-kenyanske Fælles Råd på ministerplan fandt sted den 12. maj 2025 i Nairobi. Denne bilaterale partnerskabsaftale er fortsat åben for andre ØAF-partnerlandes tiltrædelse. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med ØAF.

F. ØPA med Southern African Development Community (SADC)

Aftalen mellem EU og SADC blev undertegnet i juni 2016 undertegnet af EU og SADC-ØPA-gruppen bestående af seks af de 15 medlemmer af SADC (Botswana, Lesotho, Mozambique, Namibia, Eswatini og Sydafrika). Den trådte midlertidigt i kraft i oktober 2016 efter Parlamentets godkendelse af september 2016. For Mozambiques vedkommende begyndte den midlertidige anvendelse den 4. februar 2018, efter at landet havde ratificeret aftalen. Den 18. november 2022 færdigforhandlede EU og Angola en aftale om fremme af bæredygtige investeringer. Parlamentet godkendte indgåelsen af aftalen den 7. februar 2024. Den EU-angolanske investeringsfremmeaftale har været i kraft fra den 1. september 2024 og markerer den første EU-aftale nogensinde om investeringsfremme. EU og Angola arbejder på gennemførelsen af denne aftale. 20. november 2025 undertegnede EU og Sydafrika et partnerskab om ren handel og investering, det første af sin art. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med SADC.

G. ØPA med stillehavslande

Parlamentet godkendte den økonomiske partnerskabsaftale mellem EU og stillehavslandene i januar 2011. Aftalen blev ratificeret af Papua Ny Guinea i maj 2011. Fijis regering begyndte at anvende aftalen i juli 2014, og Samoa afsluttede tiltrædelsesprocessen i december 2018, og det samme gjorde Salomonøerne i maj 2020. Den 18. december 2024 godkendte Parlamentet tiltrædelsen af Tuvalu, Niue og Tonga, og, den 10. september 2025, Vanuatu. Tiltrædelsesprocedurer er i gang for Mikronesiens Forenede Stater, Republikken Marshalløerne og Østtimor. Yderligere oplysninger på EU's handelsforbindelser med stillehavslandene.

EUROPA-PARLAMENTETS ROLLE

Europa-Parlamentet udformer sammen med den anden fælleslovgiver Rådet for Den Europæiske Union forordninger vedrørende det generelle toldpræferencesystem i den hensigt at sikre, at ordningen afspejler EU's værdier.

Indgåelsen af økonomiske partnerskabsaftaler kræver Europa-Parlamentets godkendelse, og Parlamentet skal underrettes øjeblikkeligt og på fyldestgørende vis i alle faser af forhandling, indgåelse og gennemførelse af sådanne aftaler. Parlamentet sikrer gennem sin kontrol og overvågning med aftalerne, at de fremmer udvikling sideløbende med handel.

Dette faktablad er udarbejdet af Europa-Parlamentets Enhed for Analyse af og Støtte til Eksterne Politikker. Yderligere oplysninger på webstedet for Udvalget om International Handel.

Rasma Kaskina
04/2026